

ности развития регионов Украины // Бизнес-Информ. – 2009. – №4(2). – С.125-129.

13.Тищенко О.М., Дуленко А.Л., Петрова Н.Б. Визначення рівня конкурентоспроможності сфери туризму в регіонах України // Социально-экономическое развитие Украины и ее регионов: проблемы науки и практики / Под ред. д-ра экон. наук., проф. Пономаренко В.С., д-ра экон. наук., проф. Кизима Н.А., д-ра экон. наук., проф. Раевневой Е.В. – Харьков: ИД „ИНЖЭК”, 2009. – С.260-273.

14.Тищенко О.М., Петрова Н.Б. Туризм, як чинник розвитку продуктивних сил України // Матеріали ювілейної міжнар. наук. конф. «Розвиток продуктивних сил України: від В.І. Вернадського до сьогодні», м.Київ, 20 березня 2009 р.: У 3-х ч. / РВПС України НАН. – К.: РВПС України НАН України, 2009. – Ч.1. – С.154-157.

15.Cluster policy in Europe/ A brief summary of cluster policies in 31 European countries. - Europe Innovation Cluster Mapping Project. - Oxford Research AS, January 2008. – 34 P.

16.Development”, dans K.A. SMITH et C. SCHOTT (dir.), Proceedings of the New Zealand Tourism and Hospitality Research Conference 2004. Wellington, 8-10 Décembre. – P.237-245.

17.GOLLUB J., HOSIER A. & WOO G. (2002), “Using cluster-based economy strategy to minimize tourism leakages”, working paper, OMT. – 60 p.

18.MCRAE-WILLIAMS P. (2004) “Wine and Tourism : Cluster Complementarity and Regional. – P.123-128.

19.MICHAEL E. (2003), “Tourism Micro-clusters”, Tourism Economics, vol 9, no 2, juin. – P.133-145.

20.Савельев Е.В. Формирование интегративной фискальной модели в Европейском Союзе // Электронный науч.-практ. журнал „Мировая экономика”. – М., 2011. – №2. – С.17-22.

21.Про стан та перспективи розвитку підприємництва в Україні / Варналії З.С., Гесць В.М., Кужель О. В., Лібанова Е.М. та ін. – К., Держкомпідприємництво, 2010. – 240 с.

22.Войнаренко М.П. Кластерные модели объединения предприятий в Украине / М. П. Войнаренко // Экономическое возрождение России. – 2007. – № 4(14). – С.68-82.

Отримано 28.06.2011

УДК 338.48-6 : 615.8

Н.М.ВЛАЩЕНКО, канд. экон. наук

Харківська національна академія міського господарства

ЗАКОНОМІРНОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОГО САНАТОРНО-КУРОРТНОГО КОМПЛЕКСУ

Розглянуто механізм взаємозв'язку фаз відтворення санаторно-курортного продукту. Досліджено особливості розвитку санаторно-курортного комплексу (СКК) регіону. Розроблено модель розподілу витратів системи СКК в економічній системі регіону.

Рассмотрен механизм взаимосвязи фаз воспроизводства санаторно-курортного продукта. Исследованы особенности развития санаторно-курортного комплекса (СКК) региона. Разработана модель распределения издержек системы СКК в экономической системе региона.

In the article is considered the intercommunication phases reproduction mechanism of sanatorium-resort product. The development features of sanatorium-resort complex of region

are researched. The distributing model of costs for the system of sanatorium-resort complex in the economic system of region is developed.

Ключові слова: закономірності економічного розвитку, санаторно-курортний комплекс, регіон, відтворення санаторно-курортного продукту, мультиплікативний ефект.

В санаторно-курортній діяльності як особливий і самостійний сфері господарювання, з одного боку, діють загальні закономірності економічного розвитку (закони вартості, попиту і пропозиції, конкуренції, ціноутворення); загострюються і вирішуються проблеми ринкової рівноваги; правила і норми економічної взаємодії визначаються відносинами власності та ін. З іншого боку, санаторно-курортна діяльність – це особливий вид діяльності людини і специфічна сфера національної економіки. У зв'язку з цим, загальні закономірності економічного розвитку в цій сфері набувають своїх специфічних рис і проявляють себе через конкретну діяльність суб'єктів господарювання.

Особливості і фактори розвитку санаторно-курортного комплексу (СКК) знайшли відображення в роботах Багрова Н.В., Безносюка В.Д., Бережної І.В., Вельгоша Н.З., Гудзя П.В., Драчової О.Л., Поколодної М.М. [1-3, 5, 7-9] та ін. Але незважаючи на детальну розробку цих питань у роботах вітчизняних і зарубіжних авторів, багато особливостей розвитку СКК в період становлення ринкової економіки та взаємозв'язок факторів, які впливають на нього, залишаються ще невизначеними. Це дає підстави для подальшого дослідження цього питання.

Метою роботи є аналіз закономірностей і особливостей розвитку СКК регіону як бази для забезпечення ефективності функціонування суб'єктів рекреаційної діяльності.

В системі СКК можна виділити чотири основоположні дії, які створюють єдиний і безперервний процес, або чотири підсистеми, оскільки кожна зі складових процесу надання санаторно-курортних послуг вимагає своїх форм, способів, матеріального забезпечення: виробництво, розподіл, обмін і споживання (рис.1).

По-перше, це виробництво санаторно-курортних послуг: потреби у відновленні здоров'я формують інтереси рекреантів, які з погляду ринкових відносин лежать в основі споживчого попиту на санаторно-курортний продукт. Виробництво таких послуг генерує санаторно-курортний комплекс. Якісні і кількісні параметри виробництва у свою чергу формують пропозицію санаторно-курортних послуг.

По-друге, це розподіл, який для санаторно-курортного продукту виступає найчастіше у вигляді формування. Мається на увазі комплексність послуги, яка не існує окремо і поза її зв'язком з іншими, зв'язаними послугами. Тому ми маємо справу з пакетом послуг, процес фо-

рмування якого і його подальша реалізація на ринку є складними і специфічними сферами діяльності.

По-третє, це фаза обміну (реалізації) санаторно-курортного продукту, тобто просування на роздрібний ринок з урахуванням його кон'юнктури, сегментації та інших параметрів.

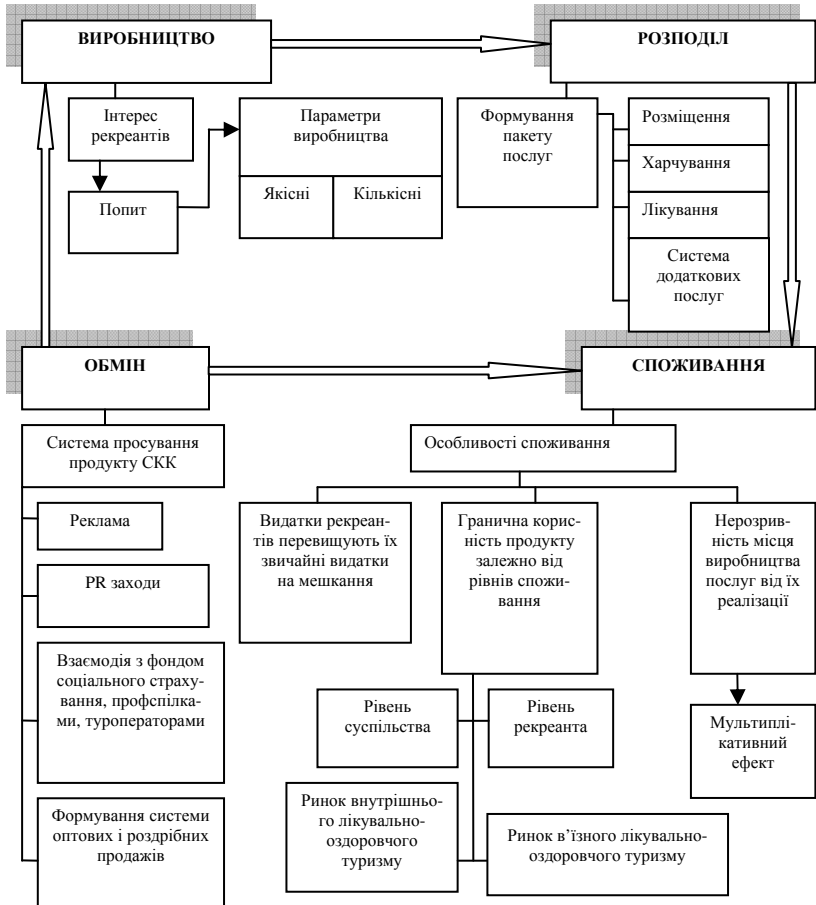

Рис.1 – Механізм взаємозв'язку фаз відтворення санаторно-курортного продукту

І, нарешті, це споживання санаторно-курортного продукту, яке є завершальною ланкою економічної системи рекреації, володіє своєю специфікою через особливості його споживання.

Перша особливість санаторно-курортного споживання полягає в тому, що витрати рекреанта, як правило, кількісно перевищують звичайні витрати його мешкання в постійному місці проживання. Це пов'язано з підвищеними витратами на транспорт, житло, харчування, а також на культурні і ділові заходи. Частина підвищених витрат пов'язана з фактором престижності споживання. Ця особливість істотно загострює проблему доходів і витрат у сфері рекреації. У зв'язку з цим облік витрат і доходності в СКК набуває важливого значення.

Друга особливість споживання полягає в тому, що гранична корисність продукту з погляду самого клієнта, країни (регіону) його постійного мешкання, країни (регіону), в яку він прибув, і з погляду ринку різна. Граничні корисності у всіх цих суб'єктів різні і якісно, і кількісно. Розрізняються також рівні корисності санаторно-курортних послуг з погляду суспільства, рекреанта і ринку при внутрішньому і в'їзному лікувально-оздоровчому туризмі. Ця особливість санаторно-курортного споживання витікає з того об'єктивного факту, що ринок даних послуг стикається з так званими зовнішніми ефектами, характерна межа яких полягає в тому, що виробництво, формування, реалізація і споживання санаторно-курортних послуг об'єктивно породжують і додаткові витрати, і додаткові вигоди.

Третя особливість споживання пов'язана з властивістю невіддільності місця виробництва послуг від їх реалізації. У звичайному матеріальному виробництві результат виробництва (товар) рухається від місця виробництва до місця споживання. У СКК ситуація інша: для споживання продукту в цілому або окремих послуг споживач повинен бути доставлений в місце виробництва пакету або окремих його послуг. Ця особливість споживання, у свою чергу, викликає похідний мультиплікативний ефект: необхідність для рекреанта в місцях споживання транспортних послуг, житла, харчування, системи гостинності в цілому, створення необхідних умов для лікування, розваг, освіти, задоволення потреби в нових враженнях, а також наявність екологічно здорового середовища, безпеці і т.п.

Видатки системи СКК можна розглядати з двох позицій і витрати рекреантів (вартість путівки і додаткових послуг, які не входять в її вартість) і витрати підприємств СКК, пов'язані з експлуатацією і розвитком (рис.2).

Включення витрат рекреантів в економічний потенціал курортних регіонів, а також обіг даних витрат в економіці регіону викликає мультиплікаційний ефект. Поняття мультиплікатора базується на визнанні того факту, що сектори економіки взаємозв'язані. Так, продаж товару для однієї фірми вимагає різного роду закупівель у фірм інших секто-

рів економіки, причому не тільки первинних товарів, таких як сировина, робоча сила та ін., але й вторинних товарів і послуг, які виробляються іншими підприємствами (можливо інших регіонів). Тому зміна на рівні споживчого попиту на продукцію одного сектора впливатиме не тільки на виробника кінцевого товару (послуги), а й на інші сектори, що поставляють товари (послуги) цьому виробникові, і на ті сектори, які виступають як постачальники в ці сектори [6, 10].

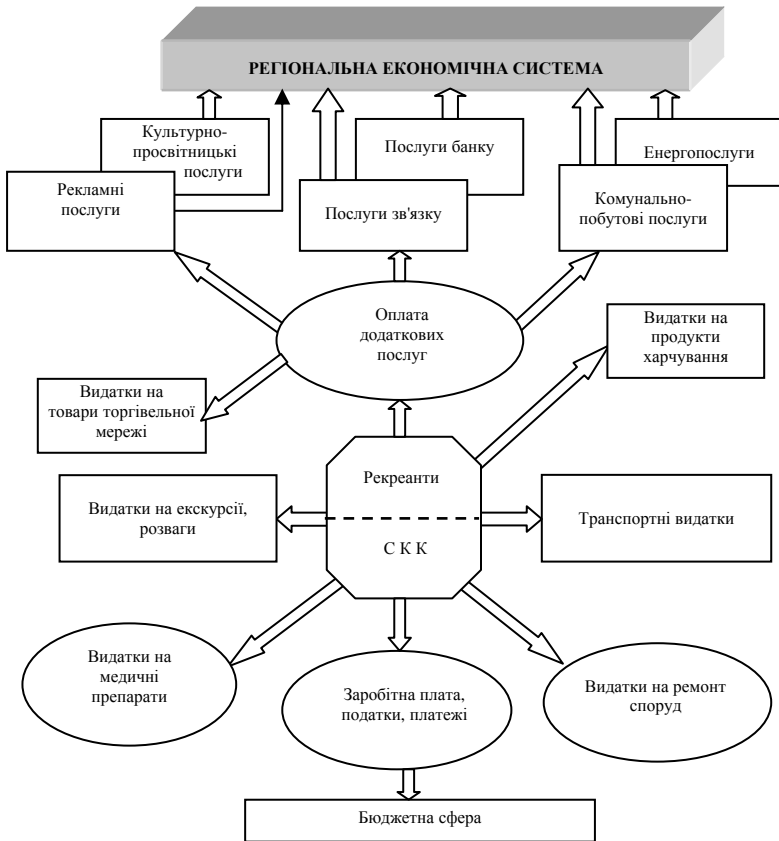

Рис.2 – Видатки системи СКК в економічній системі регіону

Витрати рекреантів – прямі й непрямі – підвищують частку СКК в загальному економічному обороті регіону, покращують матеріальне забезпечення їх працівників і населення, активізують весь економічний процес. Завданнями регіональної системи в цьому процесі є:

- утримувати якомога більшу частину доходів рекреантів на своїй території, що досягається власним виробництвом товарів і послуг, які затребуються рекреантами;
- використовувати отримані кошти з високим коефіцієнтом корисної дії (ККД), тобто ефективно залучати їх в оборот. Чим більша частка доходу витрачена в курортному регіоні і чим вищий ККД витрат, тим більший ефект мультиплікатора й ефект системи управління регіоном.

Крім мультиплікатора доходів, можна також виділити мультиплікатор обсягу випуску продукції, мультиплікатор зайнятості й прибуткових статей бюджету, кожен з яких вирішує своє специфічне завдання. Теоретично ефект мультиплікатора в СКК очевидний, проте на практиці виникають ускладнення з його обліком: немає методичних розробок і необхідної інформації [4].

В результаті розвитку санаторно-курортного ринку має велике соціально-економічне значення для країни і регіону, оскільки стимулює динамічний розвиток всіх галузей господарства. Це обумовлено тим, що задовольняючи потреби і бажання рекреантів, СКК повинен досягати відповідного рівня своєї матеріально-технічної бази. У свою чергу, розвинена матеріально-технічна база, стає умовою створення могутнього і економічно ефективного СКК, який робить стимулюючий вплив на розвиток інших сфер економіки, пов'язаних з санаторно-курортною діяльністю безпосередньо або опосередковано. І в той же час наявність економічного ефекту від діяльності СКК стає джерелом інвестицій для інших сфер діяльності. Таким чином, особливість дії СКК на економіку регіону виявляється в гармонійному розвитку всіх галузей економіки і одночасному збільшенні економічної активності останніх. В результаті розвиток СКК відрізняється циклічністю функціонування санаторно-курортного ринку, що можна відобразити у вигляді схеми (рис.3).

Таким чином, в специфічності санаторно-курортних послуг, які виявляються у всіх фазах відтворювального процесу, закладений стимул розвитку самих різних сфер і видів діяльності структури регіонального господарства, а також тих сфер, що виходять за його рамки. Це дає підставу вважати санаторно-курортну сферу такою, що володіє в більшій мірі, ніж інші сфери діяльності, необхідним потенціалом для забезпечення збільшення регіонального внутрішнього продукту і високих темпів економічного зростання.

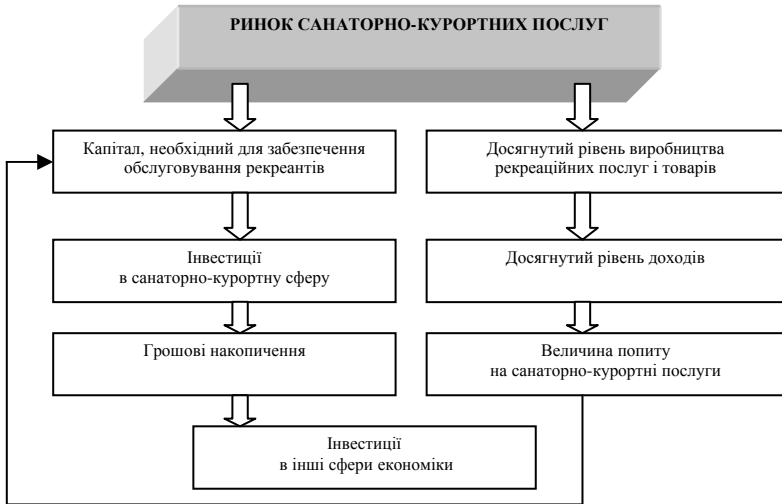

Рис.3 – Циклічність санаторно-курортного ринку

- 1.Багров Н.В. Региональная геополитика устойчивого развития / Н. В. Багров. – К.: Лыбидь, 2002. – 256 с.
- 2.Безносьок В.Д. Організаційно-економічне та інформаційне забезпечення розвитку туристично-оздоровчого комплексу в регіонах України: Дис. ... канд. екон. наук: 08.10.01 / В. Д. Безносьок./ НАН України Ін-т регіональних досліджень. – Львів, 2001. – 189 с.
- 3.Бережна І.В. Національні пріоритети та регіональні детермінанти соціально-економічного зростання (на матеріалах АР Крим): [монографія] / І. В. Бережна // НАН України, Інститут регіональних досліджень. – К., 2004. – 640 с.
- 4.Бухтоярова И. Рынок туристских услуг – инструмент развития регионов / И. Бухтоярова, А. Корсаков // Федерализм. – 2004. – № 1. – С. 12 – 17.
- 5.Вельгош Н.З. Обоснование экономической эффективности деятельности курортных предприятий Крыма. // Экономика и управление, 2006. – №2-3. – С.110-115.
- 6.Влащенко Н.Н. Обоснование места санаторно-курортного комплекса в системе интеграционных межотраслевых взаимодействий / В.И.Торкатюк, Н.Н.Влащенко // Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції [«Корпорації та інтегровані структури: проблеми науки та практики»], (Харків, 22 - 23 травня 2007 р.). – Харків: ВД «ІНЖЕК», 2007. – С.84-86.
- 7.Гудзь П.В. Механізм розвитку курортно-рекреаційних територій у сучасних умовах: Дис... д-ра екон. наук: 08.10.01 / НАН України, Інститут економіко-правових досліджень. – Донецьк, 2003. – 450 с.
- 8.Драчева Е.Л. Специализированные виды туризма. Лечебный туризм / Е.Л. Драчева. – М.: КНОРУС, 2008. – 152 с.
- 9.Поколюдна М.М. Поняття, особливості, класифікація та формування структури і якості туристських послуг на підприємствах розміщення туристського типу / М.М. Поколюдна // Проблеми розвитку туризму і готельного господарства: регіональний аспект / За заг. ред. І.М. Писаревського. – Харків: ХНАМГ, 2009. – С.6-33.

10. Экономика туризма: теория и практика / Купер К., Флетчер Д., Гильберт Д. и др.; Пер. с англ. А.В. Соболевой]: в 2 т. – Т.1. – СПб.: Олимп, 1998. – 200 с.

Отримано 16.05.2011

УДК 338.48

О.И.ЖИЛИНСКАЯ

Харьковская национальная академия городского хозяйства

СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКАЯ СУЩНОСТЬ ТУРИСТСКОГО РЫНКА И УСЛУГ

Рассматриваются особенности и функции туристского рынка, изучаются влияние туризма на экономику региона и задачи статистики рынка туристских услуг, предлагаются направления для изучения и анализа туристского рынка.

Розглядаються особливості і функції туристського ринку, вивчаються вплив туризму на економіку регіону і завдання статистики ринку туристських послуг, пропонуються напрями для вивчення і аналізу туристського ринку.

Features and functions of tourist market are examined, studied influence of tourism on the economy of region and task of statistics of market of tourist services, directions are offered for a study and tourist market analysis.

Ключевые слова: туристская услуга, туристский рынок, туристский экспорт, туристский импорт, туристский спрос, туристское предложение, туристский кругооборот.

Актуальность данной проблемы обусловлена тем, что одной из наиболее распространенных форм отдыха населения является туризм, который развивается более быстрыми темпами, чем другие виды аналогичных услуг. В связи с этим возрастает потребность в специализированной статистической информации, необходимой для анализа рынка туристских услуг, измерения туристских ресурсов и туристских потоков в местах назначения и на маршруте, объема и интенсивности поездок местных жителей, удовлетворения потребности населения в данных услугах, отраслевых инвестиций и т.д. Решению этих задач посвящены работы А.А.Бейдика, И.Н.Гресевой, В.Г.Гуляева, В.Ф.Кифияка, М.Пebro, Г.Г.Старостенко, И.М.Школы, Дж.Р.Уокера [1-8]. Однако проведенные исследования не полностью выполнили стоящие на туристском рынке задачи, что вызывает необходимость углубленных исследований.

В настоящее время не все из перечисленных проблем обеспечены соответствующей информационной базой на государственном уровне. Методы статистических наблюдений в этой сфере совершенствуются по мере развития и совершенствования законодательной и нормативной базы рынка туристских услуг.

В связи с этим целью настоящей работы является исследование и